

יום טוב פרק רביעי ראש השנה

לג.

עין משפט גזר מצוה

בז א מיי פ"א מהל' שופר ה' ד טו"ש: כ"ח ס"י מקפז טע"ב: בז ב מיי פ"ב שם ה' ז טו"ש: כ"ח ס"י מקפז טע"ב: 1: מז א מיי פ"ג מהל' מעשה הקרינות ה' [ה] ח סמג ע"ש קפג: בז ד מיי פ"ב מהל' שופר הלכה ז טו"ר כ"ח ס"י מקפז:

לעזי רש"י

רש"י א. מכל, מפורד.

רבינו הנואל

ואין חותכין אותו בול. ואוקימנא הכי אין חותכין השופר בדבר שהוא משום שבות כגון מסא או סכינא וכיוצא בה, וכ"ש בדבר שהוא משום לא תעשה כגון מגל שהוא עשוי לקצור בו, והקצירה היא מאבות מלאכות שודאי אסור. אבל אם רצה לתת לתוך שופר מים או יין יתן כאבא שאול דאמר מים או יין מותר כדי לצחצחו, מי רגלים אסור מפני הכבוד. הא דתניא אין מעכבין לא את התינוקות ולא את הנשים המתקוע ביום טוב, ר' יוסי ור' שמעון היא דאמרי נשים סומכות רשות. והא דתני [אין] מעכבין את התינוקות מלתקוע) כרבי יהודה דאמר דבר אל בני ישראל, בני ישראל סומכין לתת לתוך שופר סומכות. אבל מתעסקין בהן עד שילמדו, אמר ר' אלעזר ואסיקנא מלמדוין אותן לתקוע אפי' בשבת, ודוקא להתלמד אבל שלא להתלמד לא.

א) נראה דל"ל אין מעכבין את התינוקות מלתקוע את מים מעכבין ככ"י יהודה וכו'.

ואין חותכים אותו. אם צל לתקנו לא נזכר שהוא משום שבות כלי שאין דרכו לחתוך בו שופרות כגון מגלא שרפ"א זבע"ז דמיקון כלאחר יד הוא ואין בו אלא משום שבות: פנינא. דלדרכו צדק והוי מלאכה גמורה: תינוקות הוא דלא מעכבין דזעי לתוכיהו:

הא נשים מעכבין. דפטורות לגמרי דמלות עשה שהזמן גרמא הוא וכי תקעי איכא זל תוס' (א): בני ישראל מומיין. דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אדם כי יקריב מנח וכו' ומתבין דהוא ענין ומכר ידו וכו': **סומכות רשות.** אלמא אף על גב דפטרייהו קרא ליכא איסורא וה"ה למנות עשה שהזמן גרמא: קטן

יין מותר כדי לצחצחו מי רגלים אסור מפני הכבוד: אין מעכבין את התינוקות מלתקוע: הא נשים מעכבין והתניא א"ב אין מעכבין לא את הנשים ולא את התינוקות מלתקוע ביום טוב אמר אביי ל"ק הא רבי יהודה הא רבי יוסי ורבי שמעון דתניא דבר אל בני ישראל בני ישראל סומכין וי"א אין בנות ישראל סומכות דברי רבי יהודה רבי יוסי ורבי שמעון אומרים נשים סומכות רשות: אבל מתעסקין בהם עד שילמדו: אמר רבי אלעזר דאפילו בשבת תנ"ה מתעסקין בהן עד שילמדו אפילו בשבת ואין מעכבין התינוקות מלתקוע ואי בשבת ואין צריך לומר ביום טוב הא גופא קשיא אמרת מתעסקין בהן עד שילמדו ועובא הוא דלא מעכבין הא לכתחלה לא אמרינן תקעו לא קשיא כאן בקמן

שמע מינה דמחייבין ומשני משום דקסברי מנה זמן הזה דרצנן אכל ממנה שהיו מצרכין לא מדקדק מידי שמע מינה היכי דפטורי שרי לצרכי ומשום דמנצח צרכה שאינה צריכה וקעבר משום דלא תשא ליכא דהיא דרשה דרצנן דהא אמר צפרק מי שמתו (בבבא דף כ"א). ספק קרא אמת ויציב ספק לא קרא חור וקורא ולא אסרינן מספק משום דלא תשא ומוליא שם שמים לצטלה דאסרינן צפ"ק דתמורה (דף ג. ד.) מדלמיב את ה' אלהיך מירא הני מילי צלל צרכה ומיהו אין כל כך רחוקה מסומא לאשה דלע"ג דקומא פטור מדאורייתא מדרצנן מיהו חייב כדמוכח ה"ה דערי פסחים דמשני קסברי רב ששם רב יוסף מנה זמן הזה דרצנן ולכן היו יכולין להוציא אחרים ש"מ דאינהו נמי מדרצנן וכיון דמחייבין מדרצנן יכולין לנצח דרצנן ומהו יש לדחות דרשות יכול להוציא זר חיצון דרצנן כמו קטן דמנצח לאציו צפרק מי שמתו (בבבא דף כ"א) ועולה למנין שצעה ומוליא אחרים ידי חובתן כנגילה לר' יהודה דמתנן כנגילה (דף ע"ב). אבל יש לדקדק דמתנן צפרק הקורא את המגילה עומד (שם דף כ"ד). ומה ר' יהודה אומר כל שלא ראה מאורות מימיו לא יפרוס על שמע משמע הא ראה אף על גב דנסתמו עיניו פורס ואמאי והא פטור רבי יהודה סומא מכל המלות שבתורה צפרק החובל (ב"ק דף פ"א). אבל אי מדרצנן חייב ניהא ומש"ה היה שמה רב יוסף צמאי דמדאורייתא לא מייפקד ועביד משום כ"ה יוכל לנצח בכל מלות ויכול לומר וזונו כיון דמחייב מדרצנן דקאמר צפ"ק צמה דמליקין (שבת דף כ"ב). היכן זנו מלות תסור אבל אשה אפילו מדרצנן לא מחייבין אמנות עשה שהזמן גרמא כדמוכח צפרק מי שמתו (בבבא דף כ"ד). גבי נשים חייבות בקדוש היום דבעי למימרא מדרצנן ופריך עלה [דא"כ] כל מלות עשה שהזמן גרמא נחייבו מדרצנן ולענין סוכה מוכח בדיחא דריש סוכה (דף כ"ב): דאפילו מדרצנן לא מחייבא היכי אמרה וזונו ומיהו צירושלמי משני שנייא אחרתא אקושיא דרבי יהודה דר' יהודה דכל שלא ראה מאורות דפרין לה צירושלמי ומשני לה ציושב צבית אופל כך אני אומר היושב צבית אופל לא יפרוס על שמע משמע שר"ל שלא ראה מאורות מימיו שגולד צמעה ואינו סומא וצמגילה נמי פריך לה צירוש"ל עלה דההיא ואין גרסות הירושל' מכוונות לא צמכות ולא כנגילה ומיהו בגמ' וידן כנגילה (דף כ"ד): לא משמע הכי אלא משמע דמייירי צמומא ממש דמפרש טעמא דר' יהודה משום דאינו נהנה מן המאורות ומפרש ורצנן אית ליה הנאה כר' יוסי שראה סומא אצוקה צידו ואמר לו בני אצוקה זו למנה אמר לו כל זמן שאצוקה זו צידי רואין אותי בני אדם ומצילים אותי מן הפחמים ומן הצוקים וצאדם שרואה יפה אלא שגולד צמעה ולא ראה מאורות מעולם לא שייך הא טעמא ולפי מה שפי' דסומא חייב מדרצנן ואשה פטורה יש ליתן טעם צדבר דחמירור רצנן צמומא משום דהוי מנאל דבר חיצון ועוד שלא יראה כנכרי דאם פטרת ליה בכל מלות מנאל דאינו נהוג צמורת ישראל כלל אבל אשה אי פטרת לה בכל מלות עשה שהזמן גרמא יש עדיין מלות דמחייבת זהו ור"י צ"ר יהודה מביא ראה נשים מצרכות על כל מלות עשה שהזמן גרמא מדאמרינן (מגילה דף כ"ג). הכל עולה למנין שצעה ואפי' אשה ואפי' קטן ואע"ג דלשה אינה מנווה לעסוק בתורה כדאמר צפרק קמא דקדושין (דף ג' ז.) וצ"ש בכל מערבין (עירובין פ"ג.) ואור"מ דאין זו ראה דכרכת התורה לפנייה ולאחריה לאו משום תלמוד תורה שאפילו צדק צרכת הערב נא או נפטר צאהבה רבה חוזר ומצדק תדע צמומא שאין לוי כהן קורא צמומא לוי ומצדק אע"פ שכך צקריאה ראשונה ועוד דאיכא למימר דהא דלשה עולה היינו צמנע שלא היו רגילים לנצח כדאיתא צפרק הקורא את המגילה עומד (דף כ"א). תנא פותח מצדק לפנייה ומותם מצדק לאחריה והאידנא כולהו מצרכין גזירה משום הנכנסים ומשום היוצאים ומיהו עולין למנין שצעה משמע צמומא שצעה ומקטן מצדק צרכת המזון אף על פי שהוא פטור אין ראה לאשה דקטן צל כלל חיוב ויציב לחנכו ואינו מזהיר על לא תשא"י:

תניא נמי הבי מתעסקים בהם. שני גרסות כמזכיר ומתוך פ"ה משמע שכן היה הגירסא מתעסקין בהן עד שילמדו אפילו צצבת ואין מעכבין התינוקות מלתקוע צצבת ואין צריך לומר צ"ט הא גופא קשיא אמרת מתעסקין עד שילמדו אפילו צצבת אלמא לכתחילה אמרי' מתקוע] והדר תני אין מעכבין עיכובי הוא דלא מעכבין הא לכתחילה לא אמרינן זילו תקעו ל"ק כאן בקטן שהגיע לחינוך כאן בקטן שלא הגיע לחינוך ופי' בקוטרם שהגיע לחינוך מתעסקים בהן עד שילמדו וכו"ש שאין מעכבין ודבר מיהו הוא האריך יכול לומר דבקטן שהגיע לחינוך מתעסקים ואפילו צצבת והלא אין מלות היום צשופר ועוד דגבי קטן שלא הגיע לחינוך קמני אין מעכבין מלתקוע צצבת אבל לכתחילה לא אמאי הא אפילו שהגיע לחינוך שרי להתעסק בו כדי שילמדו ומיהו י"ל לפי' דהא לכתחילה לא אמרי' לכו תקעו היינו דאין צריך לומר להם תקעו דלא מחייב ללמדו כיון דלא הגיע לחינוך אבל איסורא ליכא ונראה לי איכא דקטן שגוע לחינוך אין מעכבין צצבת אבל לכתחילה לא אמרינן לכו תקעו כיון דאיכא איסורא דרצנן ומכל מקום לא מחייב להפרישו דאי לא צצבת היה מלות היום צשופר וקטן שלא הגיע לחינוך מתעסקים כלומר שרי להתעסק אפילו צצבת ולא משום דמחייב להתעסק וגירסא אחרת הכתוב צספריס מוכחא כפירוש זה שכתוב בהן עד שילמדו אפילו צצבת ואין מעכבין את התינוקות מלתקוע צ"ט הא צצבת מעכבים הא אמרת רישא אפי' צצבת אין מעכבים ל"ק כאן בקטן שהגיע לחינוך כאן בקטן שלא הגיע לחינוך וצ"ש דתניא צצצמות צפ" חרש (דף ק"ה). לא יאמר אדם לחינוך הצל לי מפתח הצל לי חותם אלא מניחו תולש ומניחו וורק ומוקי לה אציי תולש צע"ץ שאינו נקוב חורק צכרמלית דרצנן כי היכי דלא תפשוט מינה דקטן אוכל נצילות אין צ"ד מנאוין להפרישו משמע דאיסורא דרצנן נמי לא ספינן ליה צידים מכל מקום שרי להתעסק בו לתקוע אפי' צצבת כיון דזמנין איכא מלות צתקיעת שופר ולא דמי לשאר איסורים וכמו שפי' מוכח צריש ערכין (דף כ"ג) ומה דההיא: דמעכבים מתקומא בהגיע לחינוך דאמרינן התם הכל חייבים צתקיעת שופר לאחתי קטן שהגיע לחינוך דתנן אין מעכבין התינוקות לתקוע: שיעור

(א) גירסת ה"ר"ף והר"ש שבות סכינא לא תעשה מגלא, (ב) ולעיל ב: וש"י, (ג) עירובין ז: ז"ג שם חגיגה ט: חולין פ"ה, (ד) קדושין ל"ג. ומה אמר בני ישראל וסמך בני סומכין וכו', (ה) וצמכות דעירובין ז: ד"ה וסמך ספרא לא גרסו דברי ר"י ע"ש, (ו) [תוס' פ"ב ה"ב], (ז) [ע"פ מהרש"א ועין צמו"ס עירובין ז: ד"ה מילכ נה שאלו, (ח) ועיין תוס' עירובין ז: ד"ה דלמא, (ט) ור"ה, (י) דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אדם כי יקריב מנח קרבן ל'י מן הקרבנות מן הבקר ומן העז והאזן תקריבו את קרבנכם: וקרא א ב

תורה אור השלם

1. דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אדם כי יקריב מנח קרבן ל'י מן הקרבנות מן הבקר ומן העז והאזן תקריבו את קרבנכם: וקרא א ב

גליון הש"ס

גמ' ואין בנות ישראל סומכות. עיין מנחות דף ג' ע"ב תד"ה יד: תוס' ד"ה הא רבי וכו' ומתורות לברך על מ"ע שד"ג. עיין צמגית אש"י ספ"ג דסוכה: בא"ד דא"ר"ג דהומא פטור מדאורייתא מדרצנן מיהו חייב. עיין מגילה דף כ"ד ע"א תד"ה אין שלל ראה:

הגהות הגר"א

[א] נ"ב (צצבת ואין צריך לומר) תא"מ (לגירסת ה"ר"ף והר"ש): [ב] שם (אלמא כ"י עד לא אמרינן תקעו) תא"מ ויציב ודבר מני יום טוב צ"ט אין צצבת לא כ"ה גירסת ה"ר"ף והר"ש:

מוסף רש"י

הא נשים מעכבין. אע"ג דלא תולד יו"ט הוא כדמי דבי שמואל (לעיל כ"ט) יאלו תקיעת שופר ורביית הפת שא"ה חממה ואינה מלאכה, מיהו נחלות ממוספות (עירובין צ"ה). דבר אל בני ישראל וסמך. אדם כי יקריב מנח קרבן ל'י. וכמי צשופר ענינא וסמך (חגיגה פ"ג). נשים סומכות רשות. ואע"ג דלא מחייבא, ולא אמרינן עובדי עובדת צקדיש (חולין פ"ה).